

A PROSTITÚCIÓ BÜNTETŐJOGI ÉS KÖZBIZTONSÁGI MEGKÖZELÍTÉSE A POLGÁRI MAGYARORSZÁGON

Absztrakt

Az ősi mesterségként is emlegetett prostitúció kulturálisan meghatározott jelenség, amelynek társadalmi és jogi megítélése korszakonként és földrajzi területenként is eltérő. Megjelenési formáival mindig az adott korhoz igazodik, így vizsgálatával teljesebb képet kaphatunk egy adott korról és annak társadalmi berendezkedéséről. Az intézmény megértéséhez így szükségszerűen meg kell vizsgálni a meghatározott korszak uralkodó társadalmi felfogásait és annak szabályozási irányzatait. Ebben az időszakban a kéjtelgés a reglementációs rendszer értelmében mind magánlakáson mind pedig bordélyházakban végezhető, türelmi engedélyhez kötött tevékenység volt. Ebből kifolyólag a kéjtelgők, habár immanens részét képezték a társadalomnak, mégis – erkölcsstelennek tartott tevékenységük miatt – némiképp a társadalmon kívül definiálták őket.

Kulcsszavak: prostitúció, erkölcs, polgári kor, büntetőjog

BEVEZETÉS

Az ősi mesterségként is emlegetett prostitúció az emberiséggel egyidős jelenség. Maga a kifejezés görög eredetű, a 'prostatai' szóból ered, amely jelentéstartalmában a nyilvános helyre való kiállást és megvásárolhatóságot jelenti.¹ A prostitúció egy dinamikus, változó, alkalmazkodó és földrajzi határokon átnyúló jelenség, amely a társadalom igényeihez, a társadalmi megítéléshez idomul, így mindig az adott korhoz igazodik megjelenési formáival.² Ennek köszönhetően egy-egy időszakra jellemző formáinak vizsgálata hozzájárul az intézmény megértéséhez. Ehhez szükségszerűen meg kell vizsgálni az adott korszak uralkodó társadalmi felfogásait, annak szabályozási irányzatait.

A jelenség és az arról való gondolkodás is kulturálisan meghatározott, társadalmi és jogi megítélése történeti és földrajzi területenként is eltér, így a polgári korban a prostitúció alapvető fogalmi elemei közé az állandó foglalkozásként üzés és a keresetszerzési szándék tartozott. A korábbi századokban hangsúlyos nyilvános helyen való megvalósulás erre az időszakra már háttérbe szorult. Ezen kritériumok mentén tehát prostituáltként volt tekinthető az a nő, aki az ellenkező nemhez tartozó személlyel, vagyis férfival nemi érintkezést folytatott és ezért a férfi ellenértéket szolgáltatott, amely a nő egyedüli vagy fő bevételének minősült.³ Ez a fajta jelenség olyan szociológiai és antropológiai kérdéseket vetett fel, mint például az üzletszerű prostitúció társadalmi jellege vagy éppen az a kérdés, hogy a prostituáltakat a kéjtelgésre a kényszerűség és a nyomor vitte-e rá, hiszen a kéjtelgők egy része a városba érkező vagy ott lakó, ám munkát ott nem találó vagy valamilyen okból nem válláló vagy kapó lányok köréből kerültek ki. Ezen körbe tartoztak a leányanyák is, akik számára szintén rendkívüli problémát jelentett a munkaerőpiacon való érvényesülés, hiszen a társadalom is megbélyegezte őket és a szociális támogatások is hiányoztak még ebben az időszakban. Továbbá felmerülhet az a kérdés is, hogy a prostitúció egy társadalom működésében egyáltalán elkerülhető-e, ugyanis a tevékenységet az iránta való kereslet és a kínálat nagy mértékben határozza meg és mint ősi mesterség jelző mutatja, ez a kereslet folyamatos, amelyre az államnak is reagálnia kell.⁴

E reakció a prostitúció szabályozására vonatkozóan alapvetően négy fő típust különít el. Az abolicionista, a prohibicionista, a klasszikus reglementációs és a reglementációs rendszer jogilag engedélyezett nyilvánosházak nélküli változata.⁵ A polgári kori Magyarországon a szabályozás a klasszikus reglementációs rendszernek megfelelően alakult ki, vagyis a prostitúció jelenségét egy olyan szükséges rossznak tekintették,

¹ SCHREIBER Emil: *A prostitúció*. A magyar királyi belügyminisztérium felügyelete alatt rendőrségi szaktanfolyamok kiadmányai. 1917, Pátria irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság, Budapest 3-4.

² FORRAI Judit: *A prostitúciós ipari hálózatok régi és új formái. Hálózatok a tudományok, a technika és az orvoslás körében*, 2020, in A Magyar Természettudományi Társulat tudománytörténeti kötetei, Magyar Természettudományi Társulat, Budapest 172.

³ SCHREIBER: i. m. 4.

⁴ LUKÁCS Emil: *Közrendészet, A Prostitúció és annak rövid története*, (Tanulmány dr. Scholz F. „Prostitution und Frauenbewegung” című műve nyomán. 1897, in Magyar Köztársaság XV/36. sz. 4-6.

⁵ FEHÉR Lenke: *Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, nőkereskedelem*, 1994 Acta Humana, 14. 26. 28.

amelytől nem lehetett megszabadulni, ezért szabályozni és tanulmányozni kellett.⁶ A prostitúció az urbanizáció és a nagyvárosi igények kielégítésének céljából intézményesült és egy meghatározott mértékben konvencionálissá vált. Ezt a folyamatot segítette elő a bordélyrendszer kialakulása és a rendszeres egészségügyi vizsgálatok folytatása a fertőző nemi betegségek vonatkozásában.⁷ Az így kialakult dualizmus kori modellben a tolerancia és a felügyelet egyaránt fontos ismérv volt.⁸ Ezen gondolatok mentén jött létre a legális bordélyházak rendszere, amelynek köszönhetően kialakult a kéj nők nyilvántartásának és egészségügyi felügyeletének előfeltétele és infrastruktúrája, amely alapvetően a rendőrség hatáskörébe tartozott. Azonban az intézkedések, a legalizált tevékenység lehetősége ellenére a titkos kéjelés továbbra is virágzott, a fertőző nemi betegségekben szenvedők száma pedig nem csökkent. Ezek pedig felvetik egyfelől a szabályozás elégtelenségének, a tényleges gyakorlatban alkalmazhatóságának, másfelől a szabályozás végrehajtásával összefüggő visszasságok és a korrupció kérdéskörét.

Munkám célja, hogy bemutassam a kor társadalmi viszonyait, a nők helyzetét és a prostitúció okait a polgári kor idején, valamint a jelenség reglementációs rendszer szerinti szabályozását, ennek okait, indokait és a szabályozás alapjait, külön kiemelve a bordélyrendszerre és a kéjelésügyre vonatkozó szakirodalmat és jogforrásokat. Ennek érdekében bemutatom Szombathely város saját jogkörében hozott kéjelésügyi szabályrendeleteit, a közegészségügyre vonatkozóan alkotott szabályait és ezek gyakorlati megvalósulását, illetve a bordélyokkal kapcsolatos esetlegesen felmerülő visszasságokat is. Ezt követően pedig rátérek további három dunántúli város – Győr, Veszprém és Székesfehérvár – szabályrendeleteinek bemutatására annak érdekében, hogy láthatóvá váljanak a rendeletek közti hasonlóságok és különbségek is. A kéjelésügyi szabályrendeletek legfőképp csak a helyi viszonyoknak megfelelő mértékben tértek el egymástól, azon felül mind az 1867-es fővárosi szabályrendeletre, mint mintához nyúltak vissza.

Mindezek ismeretével teljesebb képet kaphatunk a szabályozásról, a bordélyrendszer működéséről és az egészségügyi helyzetről. Munkám során nagy mértékben támaszkodtam egyaránt korabeli és mai szakirodalomra, folyóiratokra, valamint a vizsgált időszakból származó szabályrendeletekre és belügyminisztériumi rendeletekre, amelyek vizsgálatához levéltári kutatások elvégzése is szükséges volt. E célból többször is ellátogattam a Vas Vármegyei Levéltárba és a Fejér Vármegyei Levéltárba is, így rengeteg adalékot találtam a vizsgált kérdéskörrel összefüggésben.

1. PROSTITÚCIÓ ÉS BÜNTETŐJOG

A kialakuló polgári kori büntetőjog rendszerét a klasszikus, vagyis a tettek központú büntetőjogi iskola tanai határozták meg. A klasszikus iskola érzéketlen volt a bűncselekmények motívumai iránt és nem vette figyelembe a társadalmi különbségeket, valamint a tettes helyzetét és körülményeit sem. Ezzel megalapozta azt a felfogást, hogy egyenlő súlyú büntetést egyenlő súlyú bűntettetést kell kiszabni – amellyel kizárta a büntetés individualizálásának lehetőségét – hiszen a feudális büntetőjog évszázadokon keresztül az egyenlőtlenül mért szankciók meleggáya volt. Tehát a büntetés egy olyan igazságos megtorlás volt, aminek kizárólagos alapja a tett volt és nem határozott meg összefüggést az elkövető társadalmi helyzetével, egyéni szükségleteivel és személyi adottságaival kapcsolatban. Ennek megfelelően a büntetőjog a társadalmi problémák irányába nem rendelkezett problémaérzékenységgel sem.⁹ Ezen felfogásnak köszönhetően a prostituáltak esetében sem számított a társadalmi helyzet vagy az a körülmény, amely ennek a tevékenységnek a folytatására sarkallta őket. A kéj nők saját egyéni akarata és tevékenysége hatására került erkölcsstelen helyzetébe, így tettei neki betudhatóak és felróhatóak, amiért büntethető is volt.

Az 1768-as *Constitutio Criminalis Theresiana* még büntetni rendelte a prostitúciót,¹⁰ a kerítést és a paráznaságot¹¹ is, azokat bűncselekményként tartotta számon. A törvénykönyv prostitúciónak tekintette azt az esetet, ha egy hajadon nő kéjes életet folytatott és tevékenységével mindenkinek a kedvére volt, mindenki számára ki volt szolgáltatva. Ezen magatartás tanúsítását testi fenyegetéssel és száműzetéssel is lehetett büntetni.

⁶ FEHÉR Lenke: *Bűnözés és prostitúció*, 1997 in *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. Lévai Katalin, Tóth István (szerk.) Budapest: TÁRKI, Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, 146-147.

⁷ VÖRÖS Károly: *A nagyvárosi bűnözés kezdetei II. rész*, 1984 in *História*. 4. sz. 13-14.

⁸ FEHÉR, i. m. 1997, 146-147.

⁹ SZABÓ András: *A büntetőjog reformja – a reform büntetőjoga*. 1988, in *Jogtudományi Közöny*. XLIII/8. sz. 459-460.

¹⁰ 1768 *Constitutio Criminalis Theresiana* art. 81. §

¹¹ Uo. 80. §

A kerítés és a paráznaság fogalmába a nemi közösülés szándékos közvetítése és elősegítése tartozott. A tényállás szerint, az, aki saját feleségét, lányát vagy más személyt pénzért vagy egyéb haszonért erkölcstelen célokra felajánlotta vagy ugyanebből a célból egyéb erkölcstelen cselekedeteket közvetített, engedett közvetíteni, bűncselekményt követett el. Az a személy is a kerítés büntettét valósította meg, aki hagyta magát kihasználni vagy ehhez lakásában, más helyen segítséget nyújtott, tanácsot vagy bátorítást adott. Ezen cselekmények ugyancsak testi fenyítéssel és kiutasítással voltak büntethetőek. Az előbbieken taglalt tényállások esetében nem csak az a személy volt büntethető, aki részt vett a szexuális kapcsolat létesítésében, hanem az is, aki ebben bűnsegédként közreműködött. Ha a kerítést vagy a paráznaságot az elkövető vallási személlyel vagy szent helyen követte el büntetése halálbüntetés, lefejezés is lehetett.¹²

Az 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat a prostitúciót már kivette a bűncselekmények köréből, azt önmagában nem rendelte büntetni. Ennek háttérében a társadalmi felfogásnak az alakulása és a kettős morál elvének gyakorlati megvalósulása állt. Eszerint a férfit természetes ösztönei és vágyai miatt a prostituált meglátogatásának esetére felmentette a bűnösség alól, a prostituáltat pedig stigmatizálta és a tevékenységnek csak meghatározott formáit kriminalizálta. Mindezt pedig úgy tette, hogy a prostituált bűnösségét és hasznosságát is egyaránt hangoztatta.¹³

A javaslat „A vérfertőzésről és egyéb bujaságbeli büntettekről” című fejezetébe sorolva rendelte volna büntetni azt, ha valaki egy tizenégy év alatti fiúval vagy lánnyal valamilyen bujasági cselekményt követett el. Ha maga a tényállás más bűncselekményt nem valósított meg az elkövető egy évig terjedő rabsággal lehetett volna büntethető.¹⁴ Abban az esetben, ha a bűncselekmény elkövetője a gyermek gyámja, nevelője vagy felügyelője, tanítója volt a büntetés két évig terjedő rabságig terjedhetett volna.¹⁵ Még súlyosabban minősülhetett volna az az eset, ha a szülők gyermekükkel nem vérfertőzést, hanem egyéb buja cselekményt valósítottak meg. Ez a bűncselekmény három évig terjedő szabadságvesztéssel lett volna büntethető.¹⁶

A javaslat továbbá büntette volna azt az esetet is, ha valaki saját feleségét vagy gyermekét bujasági célokra másnak bérért vagy más haszonért átadta. Ez esetben a büntetés legfeljebb három év rabság lehetett volna.¹⁷

Az 1878. évi V. törvénycikk a prostitúcióval szintén nem foglalkozott, hiszen a reglementációs szabályozásnak megfelelően megengedett cselekmény volt. A szemérem elleni büntettek és vétségek vonatkozásában a bűncselekmények védett jogi tárgya a nő azon joga volt, hogy akarata ellenére ne legyen senkivel sem közösülésre kényszeríthető.¹⁸ Így a Csemegi-kódex a nő rendelkezési jogára vagy a közszemérem megtámadására, erőszakkal vagy megtévesztéssel elkövetett szemérmetlen tette és botránnyra helyezte a hangsúlyt.

A XIV. fejezetben meghatározott erőszakos nemi közösülés és a szemérem elleni erőszak elkövetésekor is enyhítő körülménynek minősült, ha az elkövető egy „könnyelmű ifjú” vagy ha a sértett egy „feslett életű nő” volt. Ezt az érvelést a törvényben lefektetett igazságos büntetés kimérésének elvéből vezették le.¹⁹

A kerítés vétségét az első büntetőnovella tartalmazta csak, amelyet a kódex XIV. fejezetébe²⁰ emelt be a jogalkotó. A novella által tartalmazott tényállás szerint az az elkövető valósíthatta meg a kerítést, aki egy tisztességes nőt házasságon kívüli nemi közösülés vagy fajtalanág céljára önérdékből más részére szándékosan megszerzett vagy erre törekedett. Az elkövetési magatartás abban az esetben volt tényállásszerű, ha a nő életének huszadik évét még nem töltötte be. Ez a vétség csak vissza nem vonható magánindítványra volt büntethető.²¹ Az az elkövető is a kerítés tényállását valósította meg, aki egy tisztességes nőt arra bírt rá szándékosan, hogy az előbb megfogalmazott tevékenységet bordélyházban vagy más hasonló üzletben végezze. Ennek a cselekménynek a kísérlete is büntetendő volt. Ebben az esetben a huszadik életév be nem töltése a passzív alany részéről minősítő körülménynek számított, az elkövetés már nem vétségként, hanem

¹² Uo. 80. §

¹³ CORBIN Alain: *Szexuális nyomor és prostitúciós kínálat*, 1999 in Léderer Pál (szerk.): *A nyilvánvaló nők. Prostitúció, társadalom, társadalomtörténet*, Új Mandátum Könyvkiadó Budapest, 225.

¹⁴ 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat 225.§

¹⁵ Uo. 226.§

¹⁶ Uo. 227.§

¹⁷ Uo. 228.§

¹⁸ FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, 1902 Politzer Budapest, 523-525.

¹⁹ 1878. évi V. törvénycikk indokolása a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

²⁰ 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról 43-46. §

²¹ Uo. 43. §

büntettként minősül, ahogy az az eset is, ha valaki nőt akarata ellenére tartott vissza bordélyházban vagy más hasonló üzletben.²²

A nő korára és erkölcsiségére tekintet nélkül büntetendő volt az elkövető, ha a kerítést erőszakkal vagy fenyegetéssel, hozzátartozója sérelmére követte el, vagy ha a nőt külföldre szállította, szállíttatta vagy a kerítéssel üzletszerűen foglalkozott,²³ illetve, ha a cselekményt nyereségvágyból valósította meg. Utóbbi esetben a szabadságvesztésen kívül pénzbüntetést is ki lehetett szabni az elkövetőre.²⁴

A nő életkorára tekintettel megállapítható, hogy az elkövető tévedése vagy nem tudása büntethetőség szempontjából irreleváns volt, kivéve azt az esetet, amikor az elkövető olyan körülmények által esett tévedésbe, amelyek a legtöbb embert is tévedésbe ejtettek volna. Ebben az esetben az elkövető büntetlenségét vagy a cselekmény enyhébb minősítését megalapozta a tévedés vagy a nem-tudás.²⁵

A kéjnök azonban még az 1908-as módosítást követően is ki voltak zárva a büntetőjogi védelem nagy részéből, hiszen az erkölcsi bukás, amellyel a kerítés járt csak a tisztességes nőt sértette, ez a védendő érték a kéjnök esetében hiányzott. Ennélfogva a dualizmus korában megalkotott jogszabályokban a „tisztességes” jelző nem a nők érintetlenségére vonatkozott, hanem arra irányult, hogy a köztudomásúlag romlott nőt a büntetőjogi védelem területén kívül tartsa.²⁶

A vizsgált korszakban csupán egyetlen kerítésre vonatkozó ügy található a Vas Vármegyei Levéltárban, az 1917-es évből. A bűnügyi akta²⁷ szerint a terhelt özv. Lengyel Ferencné, harminckét éves kávémérés tulajdonos szombathelyi lakos a büntető törvénykönyv szerinti kerítés büntetést követte el. Cselekménye egyrendbeli 43. és 45. § 2. pontjába és egyrendbeli 43. és 45. § 1. és 2. pontjába ütköző kerítés büntetett megvalósítása volt. Vagyis a tisztességes nőt, akiket házasságon kívüli nemi közörülés vagy fajtalanság céljára önérdékből más részére megszerzett vagy erre törekedett, a huszadik évüket még nem töltötték be és az egyik esetben a kerítést hozzátartozója sérelmére követte el, aki nevelés, tanítás vagy felügyelet céljából rábízott vagy neki alárendelt volt, a másik esetben pedig ezen viszonyon túlmenően még csalárdsággal, erőszakkal vagy fenyegetéssel valósította meg a bűncselekményt. A főtárgyaláson a királyi ügyész a vádat ejtette és a bíró a büntetőeljárást megszüntette, ugyanis a sértettek bejelentés nélkül ismeretlen helyre távoztak, így megidézésük nem volt lehetséges.

A kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikk a 81.§-ban említi meg a prostituáltakat, amely rendelkezés szerint azok a kéjnök, akik a rájuk vonatkozó rendelkezéseket nem tartják meg, egy hónapig terjedő elzárással büntethetők. Erre a rendelkezésre az eddigi kutatásaim során fellelt valamennyi szabályrendelet hivatkozott²⁸. Szemeti Teréz, 18 éves csanádi illetőségű, de szombathelyi bordélyházban dolgozó kéjnök is ezen szakasz alapján ítélték tíz napi elzárásra, amelyet a fellebbezést követően a másodfokú hatóság is helyben hagyott. A nő azonban a büntetés letöltése előtt, orvosi vizsgálat nélkül Csornára szökött, ahonnan ismeretlen helyre távozott. Személyleírása alapján egy alacsony, tojásdad arcú, barna szemű és gesztenye hajú lányról volt szó, akinek orra és szája rendes, fogai pedig épek voltak.²⁹ Ezen leírás alapján nem valószínűsíthető, hogy Teréz szökése után egyhamar a hatóságok kezére jutott volna.

A belügyminisztérium 1424/1896. határozata szerint keresetszerzés céljából üzött titkos kéjelgés miatt csak az a nő volt büntethető, aki valóban kéjelgett, amíg csak e célból egy férfival együtt tartózkodott, de a kéjelgést végül nem valósította meg, addig a kihágást sem követte el. Ennek alapján H. M. bárcával nem rendelkező gimnáziumi diáklány sem volt elítélhető ezen kihágásért, ugyanis egy fiatalemberrel kéjelgés céljából elment egy szállodába, ezt követően pedig három forintot fogadott el a fiútól, de végül mégsem közöskült vele.³⁰

²² Uo. 44. §

²³ Uo. 45. §

²⁴ Uo. 46. §

²⁵ 1878. évi V. tc indokolása i. m.

²⁶ CSÁSZÁR Kinga: *A magyar nőmozgalmak erőfeszítései a leány és nőkereskedelem visszaszorítása érdekében a 20. század elején*, 2018 in. Diké a Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport folyóirata, II/2. sz. 81. 85-86.

²⁷ Hu MNL VAML VII.6.e. özv. Lengyel Ferencné bűnügye 1916/1953.

²⁸ Hu MNL VAML IV. *Szombathely rendezett tanácsú város szabályrendelete a kéjelgési ügyet illetően*, 439/29., Hu MNL VAML IV. 18736/1897. sz. *Szabályrendelet a bordélyüzletről* 439/29., Hu MNL VAML V. 173. c./1698 *Szombathely rendezett tanácsú város szabályrendelete a kéjelgésről*.

²⁹ *Körözés* 2920/1907. sz. 1907 in Vasvármegye Hivatalos Lapja. V/31.sz. 352.

³⁰ *Felsőbb hatóságok elvi jelentőségű határozatai*, 1896 in Magyar Közigazgatás. XIV/ 28. sz. 3.

2. KÖZBIZTONSÁG ÉS A PROSTITÚCIÓ

A polgári átalakulás kiteljesedésének időszakában rengeteg jogi, társadalmi és gazdasági reform született, amely nagyban hozzájárult a társadalom megvilágosodásához, a megmaradt feudális béklyóktól való megszabaduláshoz. Azonban ez a reformoknak köszönhető előrelépés nem jelentette azt – ahogy Nyugat-Európában sem –, hogy a teljes társadalom gazdasági és jogi értelemben egyenlővé vált volna. Így ezek a folyamatok a Magyar Királyság területén sem hozták el a jogegyenlőséget sem pedig a gazdasági értelemben vett egyenlőséget, így a társadalomban továbbra is jelen voltak a kitzasztított csoportok, amelyek közé – ha nem is feltétlen jogi értelemben – a kéjnlók is tartoztak.³¹

Az 1867-es kiegyezést követően megindult a nagymértékű országon belüli migráció, amelynek köszönhetően tömegek áramoltak Buda-Pestre, ennek következtében pedig kialakult a modern nagyvárosi bűnözés, hiszen rengetegen küzdöttek a városba érkezve egzisztenciális problémákkal. A bűnözés elősegítéséhez nagymértékben hozzájárult a személytelenség is, hiszen a nyilvántartási rendszerek nem voltak effektívek, a vasútvonalakon keresztül pedig sokan érkeztek, akik nem jelentették be magukat a nagyvárosokban. Ezek a körülmények gyors és nehezen leellenörizhető mozgási lehetőséget biztosítottak a bűnözöknek is. A másik tényező, amely hozzájárult a közbiztonság gyengüléséhez, az az a tény volt, hogy a nagyvárosokban előforduló számos jelenségre, mint például a prostitúcióra vagy a leánykereskedelemre még nem voltak megfelelően kidolgozott társadalmi viszonyok, így jogszabályok sem.³² Hasonlóan a nyugati államokhoz, még hazánkban sem valósultak meg átfogó szociálpolitikai intézkedések, inkább csak szegényügyi szabályozásról és egy-egy ehhez kapcsolódó intézmény megjelenéséről lehetett beszélni, illetve a társadalombiztosítás kezdetleges szabályainak csíráiról.³³ Az ipari forradalom hatására az államnak egyes szociális területeken aktív szerepet kellett vállalnia, így például a szegényügy területén is. Ennek köszönhetően a szegényügy rendezése az árva- és a gyámhatóság gyakorlása a községek jogai és kötelezettségei közé került.³⁴

A jelenség, miszerint a teljes elszegényedés elleni egyetlen megélhetési forma a kéjnlóvé válás volt, az évek előrehaladtával a mindennapok részévé vált és a kéjtelgést társadalmilag megvetett, de elfogadott tevékenységnek tekintették. Nem véletlen, hogy a prostitúció megjelent a kor irodalmi műveiben, festményeken és a művészet egyéb területein is. Ehhez a feltörekvő, művelt és gazdag kéjnlók is hozzájárultak, akik a társadalom magasabb rétegébe felemelkedve a közvéleményre, a politikára, valamint a divat alakulására is hatást tudtak gyakorolni. Példaként megemlíthető Pest leghíresebb kurtizánja, Pilisy Róza is, akire gróf Apponyi Albert figyelt fel egy virágboltan. A nő házában többek között megfordult Ferenc Ferdinánd és Albert angol herceg későbbi VIII. Eduard király is. Krúdy Gyula műzsája is ő volt³⁵, A vörös postakocsi' című regényében a madame, Louise asszony személyét is róla mintázta.

A csavargó koldusokkal és a prostituáltakkal szemben is megmutatkozott a kriminalizációra irányuló törekvés, hiszen a mindennapok egyik legszembetűnőbb jelensége a prostitúció elterjedtsége volt.³⁶ Gyakori helyváltoztatásuk és a polgári társadalomtól való különállásuk pedig hozzájárult a prostitúció devianciává minősítéséhez. Ez a helyzet lehetőséget biztosított a liberális berendezkedésű államoknak arra, hogy beavatkozzanak a kéjnlók magánéletébe és szabályozzák azt, ugyanis a prostitúciós tevékenység következtében a korabeli felfogás szerint a nő veszélybe sodorta a férfit mind társadalmi és erkölcsi, mind pedig biológiai szempontból, a nő vonatkozásában pedig egyedül a családon belüli nemiség volt erkölcsileg elfogadhatónak tekinthető.³⁷

A kéjnlók tevékenysége gyakran összefonódott különböző bűncselekmények elkövetésével és egyéb más deviáns magatartásokkal is. Ennek egyik példája az a rendörsegi ügy, amely három bejelentett prostituált ellen indult, akik rendszeresen meglopták a velük kapcsolatot létesítő férfi partnereiket.³⁸ A fővárosi bűnügyi

³¹ KOZÁRI Mónika: *A dualizmus kora. 1868-1914*, 2013 Kossuth Kiadó Budapest, 64- 67.

³² VÖRÖS Károly: *A nagyvárosi bűnözés kezdetei*, 1984 in *História* 3. sz. 21-22.

³³ KELEMEN Roland: *A polgári kor társadalombiztosítása - Társadalombiztosítási bíráskodás a polgári korban*, 2019 in Molnár Andrea – Széplaki László (szerk.): *Tanulmányok a györi felsőbíráskodás történetéből a XIX-XX. század fordulóján*, Győr, Györi Ítéltábla, 149-174.

³⁴ SZÉPVÖLGYI Enikő: *Szegényügy a dualizmusban*, 2020 in: Széchenyi István Egyetem (szerk.) *Új Nemzeti Kiválósági Program 2019/2020 Tanulmánykötet*, Győr, 156-157.

³⁵ KRÚDY Gyula: „*Pest rózsa*”, *Pilisy Róza legragyogóbb élete, öregecs hanyatlása és remete-halála*, 1931 in *A Reggel*, X/29. sz. 7.

³⁶ VÖRÖS i. m. 1984 21-22.

³⁷ GYÁNI Gábor: *Könyörületesség, fegyvelmezés, avagy a szociális gondoskodás genealógiája*, 1999 in *Történelmi Szemle* 1-2. sz. 58-59. 71-75.

³⁸ *A prostitúció hiénái*, SZN. 1905 in *Népszava* XXXIII/75. sz. 8.

statisztikák szerint a bűncselekmények elkövetőinek egyharmada volt nő,³⁹ azonban ebben az időszakban még nem készültek pontos statisztikák arra vonatkozólag, hogy ennek az egyharmadnak mekkora aránya lehetett prostituált.

A prostitúció ellenőrzésének ügye a rendőrhatalóságok hatáskörébe került, azon belül is a 19. század végétől az erkölcsrendőrségi alhivatalok felügyelete alá.⁴⁰ Kezdetben a felügyelet egyik eszköze az elzárás volt, majd pedig az ellenőrzött körülmények közti, munkához hasonló tevékenységként való legalizálás került előtérbe. Ennek megfelelően a rendőrségnek meg kellett tudnia különböztetni a prostitúciót jogszerűen végző személyeket a jogosulatlanul űzőktől. A fővárosban 1896-ban kerültek az erkölcsrendészeti ügyek teljes mértékben a detektívosztály hatáskörébe, ahol ekkor egy nyolc főből álló erkölcsrendészeti osztályt állítottak fel a prostitúció ellenőrzésére.⁴¹ Az állam feladata a közigazgatás olyan jellegű kiépítése volt, hogy az alkalmas legyen az erkölcstelenség megakadályozására. Az erkölcsrendészet működésében nem maga az erkölcstelenség tény volt az üldözendő tárgy, hanem az erkölcstelenség nyilvánosságra hozatala és az erkölcstelenségre való csábítás, hiszen az ilyen cselekmények közmegebotránkozást idézhetnek elő. Az ilyen jellegű tevékenységek megakadályozása céljából is volt szükség a prostitúció szabályozására és a kocsmák, vendéglátóhelyek felügyeletére egyaránt.⁴² Ezen szabályozások ellenére azonban a titkos prostitúció is virágzott, amely felderítése feladatot adott a hatóságoknak és beszédtemát a lakosságnak. A titkos kéjlegés pontos mértékéről azonban az erkölcsrendészet hathatós munkája ellenére sem kaphatunk teljes képet, hiszen a statisztikai adatok alakulása nagy mértékben függött az erkölcsrendészet ténykedésétől, a razziák tartásának gyakoriságától és azok sikerességétől is. Budapest vonatkozásában a legális tevékenységre vonatkozólag megállapítható, hogy az engedéllyel rendelkező nők száma 1875 és 1915 között kétezer körül mozgott, a bordélyházak számát pedig húsz körülire lehetett tenni a városban.⁴³ Az 1870-ben tartott népszámlálás alapján Pesten 274 bejelentett kéjnlő tevékenykedett, akik közül 38-an Ausztriából származtak,⁴⁴ a szifilisz elterjedtségét tekintve pedig megállapítható, hogy egy budapesti bordélyházra majdnem kilenc bujakóros megbetegedés jutott 1875-ben, 1881-ben pedig már majdnem 13.⁴⁵

További rendezésre szoruló kérdés volt a kéjlegések színhelyének megállapítása és engedélyezése. A kéjlegés csak a bordélyházak falai között létezzen vagy magánlakásokon is? Hiszen egy bordélyházban egyszerre több nő kéjelegethetett, de egy helyen, elzártan olyan viszonyok között, ahol a tisztességes asszonyok és lányok nem jelentek meg, míg a magánlakásokon csak egy-egy nő foglalkozott a tevékenységgel, de erre a város különböző pontjain szétszórva nyílt lehetőség, egyszerű bérházakban a családok életét esetlegesen megzavarva.⁴⁶ Természetesen ez az éles szembeállítás nem fedi le teljes mértékben a valóságot, hiszen a bordélyházak is állhattak olyan helyen, ahol a mindennapi élet alakulását nagymértékben meghatározták, ahogy magánlakás is lehetett kiesőbb, peremkerületben álló épületben. Végül a szabályrendeletekben mind a bordélyházakat, mind a magánlakásokat engedélyezték és felügyelet alatt tartották. Az épületek engedélyezése nem minden esetben történt megfelelő körülményekkel. Erre példa a budapesti Borz utca esete, ahol a bordélyház, egy templom és egy leányiskola közvetlen közelében állt és ezzel kiváltotta a közvélemény nemtetszését,⁴⁷ vagy pedig a székesfehérvári bordély elhelyezkedésének esete, ahol az utcán tartózkodó nők szeméremsértő magatartásukkal rontották meg az iskolába igyekvő fiatalokat.⁴⁸

A bordélyrendszer szabályozása céljából az első valódi jogforrás az 1867-es fővárosi szabályrendelet⁴⁹ volt, amely szabályozta az alapvető higiéniai kérdéseket és az ellenőrzés kiépítését, az arra vonatkozó hatósági feladatkörök leosztásával, valamint a szabályrendelet gyakorlati megvalósulásának feltételeit. A rendelet alapján a bordély tulajdonosa csak harminc év feletti nő lehetett, kéjnlő pedig az, aki elmúlt tizenhét éves. A bordélyengedélyt a főkapitány adta ki, a türelmi bárcát pedig a kerületi kapitány, amelynek kiadásához szükség

³⁹ *Rendőri krónika*, SZN. 1901 in Magyar Szó II/228. sz. 4.

⁴⁰ GYÁNI i. m. 1999, 58-59. 72.

⁴¹ SZIGETVÁRI Oszkár: *Detektívtestület a főkapitányi jelentések tükrében*, 2021 in Magyar Rendészet XXI/2. sz. 203.

⁴² BALOGH, Arthur: *Közigazgatástan – Tudományos zsebkönyvtár* 151. sz. 1903 in Belügyi igazgatás II. 39-40.

⁴³ DOROS Gábor: *A prostitúció elterjedtsége Budapesten*, 1930 in Doros Gábor és Melly József: *A nemi betegségek kérdése Budapesten*. 2. rész, Budapesti Statisztikai Közlemények 61. kötet 2. sz. 799-801.

⁴⁴ KÖRÖSI József: *Pestvárosi jövedelmi és adótanulmányok az 1870-es adatok alapján*, 1873 Budapesti Statisztikai Közlemények 6. 253. 283.

⁴⁵ JURKINY Emil: *A bujakór a fővárosban*, 1882 in Orvosi Hetilap. XXVI/21. sz. 54-55.

⁴⁶ LUKÁCS i. m. 1897. 4-6.

⁴⁷ *Újdonságok*. SZN. (1873) In: Magyar Ujság. VII/212. sz. 3.

⁴⁸ CSURGAI HORVÁTH József: *Székesfehérvár és a prostitúció (Fehérvár piros lámpás századai)*, 1999 in Bana József (szerk.) *Piroslámpás évszázadok*, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, Győr, 46-47. 52-54.

⁴⁹ *Szabályok a kéjlegés-bordellházak és kéjhölgyekről*, Pest, 1867. október 31.

volt a kerületi főorvos orvosi igazolására is. A bordélytulajdonos köteles volt a kéjnök rendszeres orvosi vizsgálatának ellenőrzésére, amely négy naponta volt esedékes, továbbá megbetegedésük esetén köteles volt kórházba szállíttatásukról gondoskodni. A rendelet legnagyobb problémája az volt, hogy a bordélyházon kívüli kéjlegéssel egyáltalán nem foglalkozott, így az alkalmi, illetve a titkos kéjnök létezésének egy szót sem szentelt, ahogy a kerítés problémáját sem említette annak ellenére, hogy ez a tevékenység nagy szerepet játszott abban, hogy a bordélyházak egy pillanatig se álljanak üresen.⁵⁰

A pesti szabályrendelet mintául szolgált a későbbiekben számos, ugyanebben a témában született regionális és országos szintű jogforrásnak,⁵¹ a törvényhatóságok, a törvényhatósági joggal fel nem ruházott szabad királyi városok és a rendezett tanácsal bíró városok is ezen rendelet alapján készítették el saját bordélyrendszerükre vonatkozó szabályozásukat. A szombathelyi rendeletek is nagy mértékben ezen mintajogszabályra támaszkodtak felépítésüket és tartalmukat tekintve is.

ÖSSZEGZÉS

Összességében megállapítható, hogy a problémák kezelése a téma érzékenységeire való tekintettel többször lekerült a jogalkotók napirendjéről és a társadalom prostitúcióhoz való hozzáállása sem volt egységes. Ebből adódóan a jogszabályok is nehezen tudták lekövetni az aktuális változásokat és fejleményeket, ami tovább nehezítette a titkos kéjlegéssel és a visszaélésekkel szembeni fellépést. Mindezek ellenére megjelent a büntetőjogi igény egyes prostitúcióhoz kapcsolódó szexuális cselekmények vonatkozásában és a rendőrhatalóságok is nagyobb szerepet kaptak a prostitúciós tevékenység ellenőrzésében, nyomon követésében.

A kéjnök „tisztességes” társadalomba való integrálása is további problémába ütközött, hiszen sem a hozzáállás, sem a szociális háló hiánya nem lendítette előre a leszakadt csoportok felzárkóztatását. Ha valaki ezt a megélhetési módot választotta, az megőrizte további sorsát is. Családja esetlegesen kitagadta vagy ő szakította meg rokonaival a kapcsolatot, illetve a társadalom részéről is megvetés tárgyává vált. Utána tisztességes munkát nem tudott vállalni, cselédként sem tudott elhelyezkedni, így nem maradt más lehetősége, mint kéjnöként folytatni az életét. Esélye a pénzügyi biztonságra vonatkozólag is csak akkor lehetett, ha talált magának egy szeretőt, aki támogatta vagy pedig megfelelő, felső körökbe jutott fel és így vált kiváltságos kéjnévé.

FORRÁSJEGYZÉK

Irodalomjegyzék

- [1] BALOGH, Arthur: *Közigazgatástan* – Tudományos zsebkönyvtár 151. sz. 1903 in Belügyi igazgatás II.
- [2] CORBIN Alain: Szexuális nyomor és prostitúciós kínálat, 1999 in Léderer Pál (szerk.): *A nyilvánvaló nők. Prostitúció, társadalom, társadalomtörténet*, Új Mandátum Könyvkiadó Budapest.
- [3] CSÁSZÁR Kinga: A magyar nőmozgalmak erőfeszítései a leány és nőkereskedelem visszaszorítása érdekében a 20. század elején, 2018 in *Diké a Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport folyóirata*, II/2. sz.
- [4] CSURGAI HORVÁTH József: *Székesfehérvár és a prostitúció (Fehérvár piros lámpás századai)*, 1999 in Bana József (szerk.) *Piroslámpás évszázadok*, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, Győr.
- [5] DITMORE Melissa Hope: *Encyclopedia of Prostitution and Sex Work Vol. I.* 2006 Greenwood Publishing Group, Westport.
- [6] DOROS Gábor: A prostitúció elterjedettsége *Budapesten*, 1930 in *Doros Gábor és Melly József: A nemi betegségek kérdése Budapesten. 2. rész*, Budapesti Statisztikai Közlemények 61. kötet 2. sz.
- [7] FEHÉR Lenke: Bűnözés és prostitúció, 1997 in *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. Lévai Katalin, Tóth István (szerk.) Budapest: TÁRKI, Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága.

⁵⁰ FORRAI Judit: *A budapesti prostitúció szabályozásának kezdetei*, 1998 in *Tanulmányok Budapest múltjából* 27. sz. 94-96.

⁵¹ DITMORE Melissa Hope: *Encyclopedia of Prostitution and Sex Work Vol. I.* 2006 Greenwood Publishing Group, Westport, 196-198.

- [8] FEHÉR Lenke: *Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, nőkereskedelem*, 1994 Acta Humana, 14. 26. 28.
 FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, 1902 Politzer Budapest.
- [9] FORRAI Judit: A budapesti prostitúció szabályozásának kezdetei, 1998 in. *Tanulmányok Budapest múltjából* 27. sz.
- [10] FORRAI Judit: A prostitúciós ipari hálózatok régi és új formái. Hálózatok a tudományok, a technika és az orvoslás körében, 2020, in. *A Magyar Természettudományi Társulat tudománytörténeti kötetei*, Magyar Természettudományi Társulat, Budapest.
- [11] GYÁNI Gábor: Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás genealógiája, 1999 in. *Történelmi Szemle* 1-2. sz.
- [12] JURKINY Emil: A bujakór a fővárosban, 1882 in. *Orvosi Hetilap*. XXVI/21. sz.
- [13] KELEMEN Roland: A polgári kor társadalombiztosítása - Társadalombiztosítási bíraskodás a polgári korban, 2019 in. Molnár Andrea – Széplaki László (szerk.): *Tanulmányok a győri felsőbbbíráskodás történetéből a XIX-XX. század fordulóján*, Győr, Győri Ítéltábla.
- [14] KOZÁRI Mónika: *A dualizmus kora. 1868-1914*, 2013 Kossuth Kiadó Budapest.
- [15] KÖRÖSI József: *Pestvárosi jövedelmi és adótanulmányok az 1870-es adatok alapján*, 1873 Budapesti Statisztikai Közlemények 6.
- [16] KRÚDY Gyula: „Pest rózsája”, Pilisy Róza legragyogóbb élete, öreges hanyatlása és remete-halála, 1931 in. *A Reggel*, X/29. sz.
- [17] LUKÁCS Emil: Közrendészet, A Prostitúció és annak rövid története, (Tanulmány dr. Scholz F. „Prostitution und Frauenbewegung” című műve nyomán. 1897, in. *Magyar Köztársaság* XV/36. sz.
- [18] SCHREIBER Emil: *A prostitúció. A magyar királyi belügyminisztérium felügyelete alatt rendőrségi szaktanfolyamok kiadványai*. 1917, Pátria irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság, Budapest.
- [19] SZABÓ András: A büntetőjog reformja – a reform büntetőjoga. 1988, in. *Jogtudományi Közöny*. XLIII/8. sz.
- [20] SZÉPVÖLGYI Enikő: Szegényügy a dualizmusban, 2020 in. Széchenyi István Egyetem (szerk.) *Új Nemzeti Kiválósági Program 2019/2020 Tanulmánykötet*, Győr.
- [21] SZIGETVÁRI Oszkár: Detektívtestület a főkapitányi jelentések tükrében, 2021 in. *Magyar Rendészet* XXI/2. sz.
- [22] VÖRÖS Károly: A nagyvárosi bűnözés kezdetei II. rész, 1984 in. *História*. 4. sz.
- [23] VÖRÖS Károly: A nagyvárosi bűnözés kezdetei, 1984 in. *História* 3. sz.

Jogforrások

- [1] 1768 Constitutio Criminalis Theresiana art.
 [2] 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat.
 [3] *Szabályok a kéjlegés-bordellházak és kéjhölgyekről*, Pest, 1867. október 31.
 [4] 1878. évi V. törvénycikk indokolása a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről.
 [5] 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról.

Folyóiratok

- [1] *A prostitúció hiénái*, SZN. 1905 in Népszava XXXIII/75. sz.
 [2] *Felsőbb hatóságok elvi jelentőségű határozatai*, 1896 in Magyar Közigazgatás. XIV/ 28. sz.
 [3] *Körözés* 2920/1907. sz. 1907 in Vasvármegye Hivatalos Lapja. V/31.sz.
 [4] *Rendőri krónika*, SZN. 1901 in Magyar Szó II/228. sz.
 [5] *Újdonságok*. SZN. (1873) In: Magyar Ujság. VII/212. sz.

Levéltári források

- [1] Hu MNL VAML IV. *Szombathely rendezett tanácsú város szabályrendelete a kéjlegési ügyet illetőleg*, 439/29.
 [2] Hu MNL VAML IV. 18736/1897. sz. *Szabályrendelet a bordélyüzletről* 439/29.
 [3] Hu MNL VAML V. 173. c./1698 *Szombathely rendezett tanácsú város szabályrendelete a kéjlegésről*.
 [4] Hu MNL VAML VII.6.e. özv. *Lengyel Ferencné bűnügye* 1916/1953.

